

FORTIFIKATIONSVERKETS BYGGNADSMINNEN

Skillingaryds- lägren

FORTIFIKATIONSVERKET

Ett vykort från Per Bunnstads vykortssamling vilket visar tälten på övningsplatsen, sannolikt år 1896.

Från militärt tältläger till statligt byggnadsminne

Det militära övningsfältet i småländska Skillingaryd har en lång historia som mötesplats. Här på fälten har den svenska armén tränats under flera hundra år. Från början sov man i tält och åt under öppen himmel. Först på 1800-talet övergavs tälten och de byggnader som nu ingår i det statliga byggnadsminnet uppfördes.

Skillingarydslägren är ett stycke välbevarad svensk militärhistoria. Dels som mötesplats för armén under ett par hundra år från slutet av 1600-talet och framåt, dels som militärt skjut- och övningsfält från och med år 1898. Sammanlagt finns 39 byggnader av stort kulturhistoriskt värde i det två områdena; Västra och Östra lägret.

Mötesplatser kallades de hedar, moar och slätter där de svenska indelta trupperna och beväringarna samlades mellan åren 1682 och 1901. Kaserner fanns ursprungligen bara för de värvade förbanden; huvuddelen av armén saknade permanenta förläggningar. Istället samlades trupperna varje år på regementsmöten vid sin mötesplats och slog då läger i tält.

Infanterister i uniform på 1830-talet. Utsnitt ur planschen "Indelta armén under Carl XIV Johans regering".

Soldathemmet omkring år 1911. Byggnaden är en av många som flyttats genom åren och denna finns nu på Ryhov i Jönköping.

Västra lägret i Skillingaryd är den enda kvarstående svenska mötes- och övningsplatsen som har en komplett och sammanhängande autentisk bebyggelse från indelningsverkets tid. Den äldsta byggnaden idag är Officersbyggnaden, som uppfördes på 1830-talet.

Östra lägret är unikt. Endast ett fåtal byggnader har rivits sedan lägret uppfördes vid tiden omkring sekelskiftet 1900.

Skillingaryd som samhälle är ett resultat av den militära mötesplatsen. Ett exempel är tågförbindelsen mellan Halmstad och Nässjö, med hållplats i Skillingaryd, vilken har haft en avgörande betydelse för samhällets expansion.

Östra lägret, omkring år 1930, med stallarna i förgrunden.

Byggnaderna i Skillingarydslägren består i huvudsak av tre kategorier: för officerarna, för manskapet och för utspisning eller förråd. Alla byggnaderna är rödfärgade, med undantag av officersbyggnaderna.

Officersbyggnader finns i båda lägren i olika stilar. En av dessa, en officerspaviljong i Västra lägret vilken idag används som förlägningsbyggnad, uppfördes i schweizerstil och har typiska drag med sina båda verandor, flacka tak och sin rika snickarglädje.

Manskapsbarackerna byggdes i slutet av 1800-talet och ersatte förläggningarna i tält. Byggnaderna orienterades längs kompanigator, vinkelrätt placerade mot den övriga bebyggelsen. Under perioden 1885 till 1905 uppfördes sex baracker och lägerhyddor, varav två är bevarade idag. Mathallar med kokhus och proviantbodas ersatte under samma period den tidigare utspisningen i det fria. Alla dessa byggnader är bevarade idag, med undantag för ett kokhus.

Rester av de ursprungliga trädplanteringarna finns kvar i det Västra lägret.
Fotograf: Per Petersson.

Officersbyggnaderna i östra lägret, med breda grusgångar och planterade björkar.

Manskapet samlat framför kokhuset. Byggnaden uppfördes 1880 och byggdes till mot väster 1905. All inredning från kokhustiden är borttagen med undantag av golvbrunnen. I övrigt är byggnaden intakt från när den uppfördes.

Till vänster syns kokhuset idag. Till höger är en av mathallarna belägen. Denna uppfördes för utspisning av 420 man och fick sannolikt fönster år 1908. Den byggdes senare om till garage, förmodligen då artilleriet motoriserades. Många delar av byggnaden är dock original. Denna och en intilliggande mathall restaurerades under 2006 och 2007.

Sjukhuset uppfördes 1912, under den nationalromantiska arkitektur-epoken. Den obehandlade panelen i sjukrummen och trapphuset är typisk för denna period. Tyvärr finns inte längre lös inredning, så som sjukhussängar och skåpinredning, kvar i byggnaden. I golvet innanför ytterdörren är en namnplatta ingjuten. Troligtvis är inskriptionen, Adolf Rydholm, Stockholm, namnet på sjukhusets donator.

Flyget kom till Skillingaryd 1912 då ljungheden nordost om Östra lägret användes som landningsbana. 1918 byggdes en hangar för två flygplan i anslutning till heden. På bilden står flygavdelningens servicepersonal framför hangaren som tyvärr inte finns kvar på platsen idag.

Årtal Skillingarydslägren

- 1680-tal** Heden inom nuvarande Västra Lägret blir militär övningsplats.
- 1777** Heden blir permanent regementshed för Jönköpings Regemente. Manskaper sover i tält och äter under bar himmel.
- 1853** Lägrets äldsta byggnad, nu officersmäss och förläggingsbyggnad, flyttas till sin nuvarande plats. Byggnaden uppfördes någon gång före 1832.
- 1898** Östra lägret och artilleriskjutfältet invigs.
- 1984** En motortrafikled byggs mellan de båda lägren, denna blir senare motorväg.
- 1993** Beslutas att de båda Skillingarydslägren ska vara statligt byggnadsminne.

Några av Sveriges första flygningar gjordes från Skillingaryd. Flyget fanns här till 1985, då A6 avvecklades.

Fakta Skillingarydslägren

- Ligger i Jönköpings län och i Vaggeryds kommun.
- Området är uppdelat i Västra och Östra lägret, med totalt 39 byggnader, skyddade som statligt byggnadsminne.
- Förband inom Försvarsmakten, frivilliga försvarsorganisationer, civila myndigheter och organisationer använder övningsfältet under hela året.
- Ägs och förvaltas av Fortifikationsverket.

Förvaltning av ett levande kulturarv

Fortifikationsverket är Sveriges största fastighetsägare – i vårt bestånd finns en mångfald av fastigheter. Vi förvaltar bland annat kulturhistoriskt värdefulla byggnader och områden med högt kulturhistoriskt värde. Drygt 300 byggnader är klassade som statliga byggnadsminnen och i dessa ingår ofta även omgivande mark och parker. Byggnadsminnena finns i hela landet – från Revingehed utanför Lund i söder, till Boden i norr.

Många av byggnaderna är en del av den militära byggnadstraditionen som sträcker sig från 1600-talet fram till idag. Det är ett kulturarv värt att bevara och utveckla.

